

ಭೀಮಾಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಯಲ್ಲಮ್ಮ ಅವರ ಜೀವನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾದ ಮಹೇಶ್ ಮುನಿಯಪ್ಪ ಅವರೊಡನೆ

ಜಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಳು. ಹಸಿ ಬಾಣಂತಿಯಾದ ಅಮ್ಮ ಗಾರೆಕೆಲಸದ ನಡುವೆ ಬಂದು ಹಾಲು ಕುಡಿಸುವಳು. ಹಾಲು ಬಿಡಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಭೀಮಾಬಾಯಿ ಗುಡಿಸಲಲ್ಲೇ ಉಳಿದು ಮಗುವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬೇರೆ ದಾರಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವರ್ಷವೇ ಆಗಿತ್ತು, ಶಾಲೆ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಭೀಮಾಬಾಯಿ ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಬರುವಾಗ, ಆಕೆ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ವಿಶ್ವನಾಥ ನಾಗನಹಳ್ಳಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಟೀಚರ್ ಜಮೀಲಾ ಎದುರಾದರು. ಭೀಮಾಬಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ತಕ್ಷಣ, 'ಏಕೆ ಶಾಲೆಗೆ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ?' ಎಂದು ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಭೀಮಾಬಾಯಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ವಿವರಿಸಿದಳು. ಕೈಗೂಸಿನ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊತ್ತಿರುವುದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಬಡವರ ಎದುರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಯ್ಕೆಗಳಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅರಿವಿದ್ದ ಜಮೀಲಾ ಮೇಡಂ, ಒಂದಿಷ್ಟು ಯೋಚಿಸಿ ಹೇಳಿದರು 'ನೀನು ಮಗುವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡೇ ಶಾಲೆಗೆ ಬಾ'.

ಮರುದಿನ ಭೀಮಾ ಸಂತಸದಿಂದ ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಶಾಲೆಗೆ ಬಂದಳು. ಜೊತೆಗೊಂಡು ಹಗ್ಗವನ್ನೂ ತಂದಿದ್ದಳು. ತರಗತಿಯ ಹೊರಗಿನ ಕಂಬಕ್ಕೆ ಮಗುವನ್ನು ಹಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಬಂದು ಕುಳಿತಳು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಜಮೀಲಾ ಮೇಡಂ, 'ಛೇ, ಮಗುವನ್ನು ಹಾಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಡ' ಎಂದು ಬೈದು, ಮಗುವನ್ನು ಕರೆತಂದು ತರಗತಿ ಕೋಣೆಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ, ತಮಗೆ ಎದುರು ಕಾಣುವಂತೆ ಕೂರಿಸಿದರು. ಒಂದಷ್ಟು ಆಟದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಅದರ ಮುಂದೆ ಹರಡಿದರು. ಭೀಮಾಬಾಯಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ ಓದಿದ್ದು ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ!

'ಭೀಮಾ, ಆ ಜಮೀಲಾ ಮೇಡಂನ ನೋಡಬೇಕಮ್ಮ ನಾನು' ಎಂದೆ, ನನ್ನ ಎದೆ ತುಂಬಿಬಂದಿತ್ತು. ಈ ಮಕ್ಕಳ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ

ನಿಂತ ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲೆಯ ಓರ್ವ ಮೇಡಂ, ಜಮೀಲಾ ಜಾರ್ಗಡಿ ಈ ಮಕ್ಕಳ ಬದುಕನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿದ್ದರು. ಇದೇ ಸಮಯ ಅವರ ಗುಡಿಸಲುಗಳು ಕೊಳಚೆ ನಿವಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಡವಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದು, ಮತ್ತೊಂದು ಜಾಗಕ್ಕೆ ರವಾನೆಯಾದದ್ದು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಶಾಲೆಗೆ ಮಗುವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಭೀಮಾ ಹೋದಾಗ, ಅಲ್ಲಿಯ ಟೀಚರ್ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೈದು ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಭೀಮಾ ಆ ದೂರದ ಜಾಗದಿಂದ, ಮಗುವನ್ನೂ, ಶಾಲೆ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಕೈಚೀಲವನ್ನೂ ಹೊತ್ತು, ಮತ್ತೆ ಜಮೀಲಾ ಮೇಡಂ ಇದ್ದ ನಾಗನಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಲೆಗೆ ನಡೆದು ಬಂದು ಓದು ಮುಂದುವರಿಸಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಕೆಲವೇ ಸಮಯದ ನಂತರ ನಾಗನಹಳ್ಳಿಗೇ ಕುಟುಂಬ ಬಂದು ಗುಡಿಸಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿತು. ಇದೀಗ ಶಾಲೆ ಹತ್ತಿರವಿತ್ತು.

ಭೀಮಾ ಅಕ್ಕನ ಜೊತೆ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಬೇಗ ಎದ್ದು ಒಂದು ಮನೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ, ಮಹೇಶ್ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಆರು ಗಂಟೆಯ ಟ್ಯೂಷನ್‌ಗೆ ಓಡಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಏಳೂವರೆ ಗಂಟೆಗೆ ಟ್ಯೂಷನ್ ಮುಗಿದೊಡನೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮನೆಯ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿ ಭೀಮಾ ಶಾಲೆಗೆ ಓಡುತ್ತಾಳೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮೂರೂವರೆಗೆ ಶಾಲೆ ಮುಗಿದಾಗ, ಭೀಮಾ ಮತ್ತೊಂದು ಮನೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಳು. ವಾರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ದಿನ, ರಾತ್ರಿ 11 ಗಂಟೆಯವರೆಗೂ ಆಗುವುದುಂಟು. ಕಾರಣ ದೊಡ್ಡ ಮನೆ, ಬೆಳಗ್ಗೆ ಒರಿಸಿ ಸಾರಿಸಲು ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ರಾತ್ರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಗುಡಿಸಿ, ಸಾರಿಸುವಾಚಿನ ಕೆಲವು ಮೇಲ್ಮೆಲಸಗಳೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಕಠಿಣ ಬದುಕು ಭೀಮಾಳ ಉತ್ತಮವನ್ನು ಕೊಂಚವೂ ತಗ್ಗಿಸಿಲ್ಲ. 'ಮೇಡಂ, ನನಗಾದರೆ ಮನೆಗೆಲಸ ಸಿಕ್ಕಿದೆ, ಅತ್ತ ದಲಿತರ ತಾಣದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮನೆಗೆಲಸವೂ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ'. ಇಂತಹುದೇ ಬಡಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗುಡಿಸಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡ ದಲಿತ ಕುಟುಂಬಗಳಿವೆ. ಅವರಿಗೆ

ಮನೆಗೆಲಸ ಸಿಗುವುದು ಅಪರೂಪ. 'ತನಗಿಂತಲೂ ಅವಕಾಶ ವಂಚಿತರಿದ್ದಾರೆ' ಎಂಬ ಅರಿವಿನೊಂದಿಗೆ, 'ಇರುವ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ನೆನಪಿ' ಭೀಮಾಬಾಯಿಗೆ ತನ್ನ ತೀವ್ರ ಶ್ರಮದ ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿತಾಪವಿಲ್ಲ, ಸ್ವಯಂಮರುಕವಿಲ್ಲ, ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಕಹಿ ಇಲ್ಲ.

ಇದೀಗ ಮಹೇಶ್ ಆಕೆಯ ಬೆಳಗಿನ ಮನೆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವ ಕೆಲಸ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆಕೆಗೊಂದು ಸಣ್ಣ ಸಂಬಳ ನಿಗದಿಯಾಗಿದೆ, ಮಹೇಶ್ ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಹಸ್ತವಾದ ಹಲವರಿದ್ದಾರೆ. ಅದಾದ ಮೇಲೂ ಒಂದು ಮನೆಗೆ ರೊಟ್ಟಿ ತಟ್ಟೋ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ; ಪುಟ್ಟ ಭೀಮಾಬಾಯಿ ಭೀಮನ ಹೊರೆ ಹೊತ್ತವಳು!

ಮಹೇಶ್ ತಮ್ಮ 'ಪ್ರಜ್ಞಾ ಮ್ಯಾಥ್ ಮ್ಯಾಟಿಕ್ಸ್,' ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬರೀ ಗಣಿತ, ವಿಜ್ಞಾನ ಹೇಳಿಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, ಬದುಕಿನ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಡ ಮಕ್ಕಳಿಗೊಂದು ಸುರಕ್ಷಿತ ವಾತಾವರಣವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಹೇಶ್ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ಮಗನೊಡನೆ ಮೊದಲ ಮಹಡಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಳಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗಾದರೂ ಸರಿ ಬಂದು ಓದಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೆಳಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಹಾಲು, ಮೂರು ಕೋಣೆಗಳಿವೆ, ಶೌಚಾಲಯವೂ ಇದೆ. ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳು ರಾತ್ರಿ 9 ಗಂಟೆಯವರೆಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಓದಿ ಹೋಗುವುದುಂಟು.

ಹತ್ತನೇ ತರಗತಿ ಪಾಸಾದ ಭೀಮಾಬಾಯಿ ಈಗ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಪಾಲಿಟೆಕ್ನಿಕ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ 'ಡಿಪ್ಲೊಮಾ ಇನ್ ಕಮರ್ಷಿಯಲ್ ಪ್ರಾಕ್ಟೀಸ್'ಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾಳೆ. 'ಎಲ್ಲೂ ಓದುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಡ ಮರಿ, ಮಹೇಶ್ ಇದ್ದಾರೆ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ' ಎಂದೆ.

'ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಫೀಸ್ ಎಷ್ಟು?' ಮಹೇಶ್ ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಡೀ ವರ್ಷದ ಫೀಸ್ ಕೇವಲ 5000 ರೂಪಾಯಿ! ಭೀಮಾ, ಡಿಪ್ಲೊಮಾ ಮಾಡಿ ಕೆಲಸ ಹಿಡಿದು, ಕಾಮರ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಡಿಗ್ರಿಯೂ ಮಾಡಿ, ಬಿ.ಎ.ಎಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ಬರೆಯಬೇಕು ಎಂಬ ಕನಸು ಹೊತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. 'ನಿನ್ನಂಥಾ ಮಕ್ಕಳು ಓದಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ, ಖಂಡಿತಾ ಈ ಸಮಾಜವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತೀ' ಎಂದು ಮನದುದುರಿ ಹರಸಿದೆ.

ಬದುಕುಳಿದ ಯಲ್ಲಮ್ಮ

ಯಲ್ಲಮ್ಮನದು ಕೂಡಾ ರಾಯಚೂರಿನಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಕುಟುಂಬ. ಅವರದು ಸಿರವಾರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕುರುಕುಂದ ಹಳ್ಳಿ. ಯಲ್ಲಮ್ಮ ಹೇಳಿದಳು, 'ಅಜ್ಜಂಗೆ 5 ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು, ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಮಗು. ಆ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡುವಾಗ ಆಸ್ತಿ ಎಲ್ಲ ಮಾರಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರ ಮೇಲೂ ಸಾಲ ಮಾಡಿ ತಾತ ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ತಂದೆಯೇ ದೊಡ್ಡವರಾದ ಕಾರಣ ಎಲ್ಲ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಈಗ